

MULKIY HUQUQLARNING DAXLSIZLIGINI HIMOYA QILISH- MULKIY MUNOSABATLARNING TAYANCHI SIFATIDA

Nazarova Dilnoza Eraliyevna

*Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti
Tarix kafedrasida dotsenti, tarix fanlari falsafa fanlari doktori (Phd)*

XASANOV ASILBEK NORBO'TA O'G'LI

*Nizomiy nomidagi O'zMPU, "Ijtimoiy gumanitar fanlarni o'qitish
metodikasi" (huquq ta'limi) yo'nalishi 1-kurs magistranti*

E.mail: asilbek.xasanov@gmail.com.

Annotatsiya: maqolada mulkiy huquqlarning daxlsizligi tushunchasi, uning huquqiy mohiyati hamda mulkiy munosabatlar tizimidagi o'zini tahlil etilgan. Mulkiy huquqlarning ishonchli himoyasi iqtisodiy barqarorlik, tadbirkorlik rivoji va huquqiy davlat barpo etishning muhim omili ekanligi asoslab berilgan. Shuningdek, mulkiy huquqlarni himoya qilish mexanizmlari va mavjud muammolar yoritilib, ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ilgari surilgan.

KALIT SO'ZLAR: mulkiy huquq, daxlsizlik, mulkiy munosabatlar, huquqiy himoya, sud himoyasi.

PROTECTION OF THE INVIOABILITY OF PROPERTY RIGHTS AS THE FOUNDATION OF PROPERTY RELATIONS

Abstract : This article analyzes the concept of the inviolability of property rights, its legal nature, and its role as a fundamental element of stable property relations. The study emphasizes that effective protection of property rights is a key prerequisite for economic development, investment security, and the establishment of the rule of law. The paper also examines legal mechanisms for the protection of

property rights and identifies existing challenges, offering recommendations for improving legal safeguards in this field.

Keywords: property rights, inviolability, property relations, legal protection, rule of law.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida mulkiy munosabatlarning barqaror rivojlanishi, avvalo, mulkiy huquqlarning daxlsizligi bilan chambarchas bog‘liqdir. Mulkiy huquqlar jamiyatda iqtisodiy mustaqillik, tashabbuskorlik va huquqiy ishonchni ta‘minlovchi asosiy institutlardan biri hisoblanadi. Shu bois mulkiy huquqlarning daxlsizligini ta‘minlash masalasi zamonaviy huquqiy davlat qurilishida alohida ahamiyat kasb etadi.

Mulkiy huquqlarning daxlsizligi tushunchasi va huquqiy mohiyati[1]

Mulkiy huquqlarning daxlsizligi mulkdorning o‘z mol-mulkiga egalik qilish, undan foydalanish va uni tasarruf etish huquqlarining qonun bilan kafolatlanishini anglatadi. Ushbu prinsip mulkdan faqat qonunda belgilangan asoslar va tartibda, adolatli kompensatsiya sharti bilan mahrum etilishi mumkinligini nazarda tutadi. Mulkiy huquqlarning daxlsizligi shaxs erkinliklari va iqtisodiy huquqlarni himoya qilishning muhim kafolati sifatida namoyon bo‘ladi.

Mulkiy huquqlarning daxlsizligi — mulkiy munosabatlarning tayanchi mulkiy munosabatlar jamiyatdagi iqtisodiy aloqalarning asosi bo‘lib, ular ishonch va huquqiy barqarorlikka tayanadi. Agar mulkiy huquqlar yetarli darajada himoya qilinmasa, iqtisodiy faoliyat susayadi, investitsiya muhiti yomonlashadi va tadbirkorlik rivojiga to‘sqinlik yuzaga keladi. Shu ma’noda, mulkiy huquqlarning daxlsizligi mulkiy munosabatlarning uzluksiz va barqaror faoliyat yuritishini ta‘minlovchi tayanch omil hisoblanadi. Mulkiy huquqlarni himoya qilish mexanizmlari va mulkiy huquqlarni himoya qilishda konstitutsiyaviy, fuqarolik-

huquqiy va sud mexanizmlari muhim o‘rin tutadi. Xususan, mulkdor buzilgan huquqlarini sud orqali tiklash, mulkni noqonuniy egalikdan qaytarib olish, zarar undirish kabi huquqiy vositalardan foydalanish imkoniyatiga ega. Sud hokimiyatining mustaqilligi va samaradorligi mulkiy huquqlar daxlsizligining amaliy kafolati sifatida xizmat qiladi.[2]

Muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari: Amaliyotda mulkiy huquqlarni himoya qilishda ayrim muammolar, jumladan, davlat organlarining noqonuniy aralashuvi, mulkni olib qo‘yishda protsessual tartiblarning buzilishi va sud qarorlarining kech ijro etilishi kuzatiladi. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun mulkiy huquqlarni cheklash tartiblarini yanada takomillashtirish, sud himoyasini kuchaytirish hamda davlat organlari mas‘uliyatini oshirish zarur. 1. Mulkiy huquq tushunchasi va uning huquqiy mohiyati va mulkiy huquq — shaxsning o‘ziga tegishli mol-mulkni egallash, foydalanish va tasarruf etish bo‘yicha qonun bilan kafolatlangan huquqidir. Ushbu huquq:

- iqtisodiy mustaqillikning asosi;
- fuqarolik jamiyatining muhim instituti;
- bozor iqtisodiyotining barqaror ishlash mexanizmi hisoblanadi.

Mulkiy huquqlar shaxsning ijtimoiy va iqtisodiy erkinliklarini ta‘minlab, jamiyatda barqarorlik va huquqiy ishonch muhitini yaratadi.

2. Mulkiy huquqlarning daxlsizligi tushunchasi

Mulkiy huquqlarning daxlsizligi — bu mulkdorning mol-mulkiga:

- qonunga xilof ravishda aralashilmasligi;
- mulkdan majburan mahrum qilinmasligi;

• mulk huquqi faqat qonun asosida va sud qarori bilan cheklanishi mumkinligi prinsipidir. Mazkur prinsip demokratik huquqiy davlatning asosiy belgilaridan biri bo‘lib, u quyidagilarni anglatadi:[3]

- davlat organlarining o‘zboshimchalik bilan mulkka aralashishini taqiqlash;
- mulkni musodara qilish yoki olib qo‘yishda qat’iy protsessual kafolatlarning mavjudligi;
- mulkdorning huquqlarini sud orqali himoya qilish imkoniyati.

3. Mulkiy huquqlarning daxlsizligi — mulkiy munosabatlarning tayanchi sifatida. Mulkiy munosabatlar jamiyatdagi barcha iqtisodiy aloqalarning asosini tashkil etadi. Ushbu munosabatlar:

- mulk egalari o‘rtasidagi ishonchga;
- huquqiy barqarorlikka;
- qonun ustuvorligiga tayanadi. Agar mulkiy huquqlar daxlsizligi ta’minlanmasa:

- investitsiyalar kamayadi;
- tadbirkorlik rivojlanmaydi;
- iqtisodiy faollik susayadi;
- ijtimoiy norozilik kuchayadi.

Shu sababli mulkiy huquqlarning daxlsizligi mulkiy munosabatlarning poydevori sifatida namoyon bo‘ladi.

4. Mulkiy huquqlarni himoya qilishning huquqiy mexanizmlari

4.1. Konstitutsiyaviy kafolatlar

Ko'pgina davlatlarda, jumladan O'zbekistonda:

- xususiy mulk tan olinadi va himoya qilinadi;
- mulk huquqi daxlsiz hisoblanadi; • mulkdan faqat qonunda belgilangan hollarda mahrum etilishi mumkin.

4.2. Fuqarolik-huquqiy himoya usullari

Mulkiy huquqlar quyidagi yo'llar bilan himoya qilinadi:

- mulkni noqonuniy egalikdan qaytarib olish;
- mulkdan foydalanishga to'sqinlikni bartaraf etish;
- yetkazilgan zararni undirish;
- mulk huquqini tan olish.

4.3. Sud himoyasi

Sudlar:

- mulkdorlarning buzilgan huquqlarini tiklaydi;
- davlat organlari qarorlarining qonuniyligini tekshiradi;
- mulk bilan bog'liq nizolarni hal qiladi.

Sud himoyasining samaradorligi mulkiy huquqlar daxlsizligining real kafolati hisoblanadi.

5. Mulkiy huquqlarning daxlsizligini ta'minlashdagi muammolar

Amaliyotda quyidagi muammolar uchraydi:

- davlat organlarining mulkka noqonuniy aralashuvi;
- kompensatsiyasiz yoki adolatsiz olib qo'yish holatlari;

- sud qarorlarining kech ijro etilishi;
- huquqiy savodxonlikning yetarli emasligi.

Bu holatlar mulkiy munosabatlarga salbiy ta'sir ko'rsatadi va huquqiy ishonchni pasaytiradi.

6. Mulkiy huquqlarni himoya qilishni takomillashtirish yo'llari

Dissertatsiyada quyidagi takliflarni asoslash mumkin:

- mulkni olib qo'yish tartiblarini yanada qat'iylashtirish;
- sud mustaqilligini kuchaytirish;
- mulkdorlar uchun huquqiy kafolatlarni kengaytirish;
- davlat organlari javobgarligini oshirish;
- mulkiy huquqlar sohasida xalqaro standartlarni joriy etish.[4]

Xulosa qilib aytganda, mulkiy huquqlarning daxlsizligi mulkiy munosabatlarning barqaror rivojlanishini ta'minlovchi asosiy huquqiy omildir. Uni samarali himoya qilish iqtisodiy taraqqiyot, investitsion muhitning yaxshilanishi va huquqiy davlat qurilishining muhim sharti hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROYXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. — Toshkent: O'zbekiston, amaldagi nashr.
2. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi. — Toshkent: Adolat, amaldagi nashr.
3. Rahmonqulov H.R. Mulk huquqi va mulkiy munosabatlar nazariyasi. — Toshkent: Yuridik adabiyotlar nashriyoti, 2019.
4. Islomov Z.M. Huquq nazariyasi. Darslik. — Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi nashriyoti, 2018.